

PROTESTÁNS HETILAP.

AZ EGYHÁZ ÉS ISKOLA KÖRÉBŐL.

Megjelen minden héten egyszer szombaton egy iven. — Előfizetési ár egy évre 6 frt, félévre 3 frt. — Az osztrák-magyar monarchián kívül első országokba egy évre 7 frt. — Egyes szám ára 12 kr. — Hirdetések díja száz szóig 1 frt; kétszáz szóig 2 frt; a másodszori hirdetésnél 100 szóig 80 kr.; harmadiknál 70 kr.; bélyegdíj mindenik hirdetésnél külön-külön 30 kr. Melléklési díj minden száz darabtól 1 frt 50 kr. A lapot érdeklő mindennemű közlemények a szerkesztőhöz — Nagy Péterfia-utca 961. sz. intézendők.

ELŐFIZETÉSI FELHIVÁS

a

„PROTESTÁNS HETILAP“ 1880. évi folyamára.

A „Protestáns Hetilap“ első évfolyamának utolsó napjait éli; hogy a kitűzött célhoz s az egyházat és ismét érdeklő nagyfotosságú kérdésekhez képest pályáját mily sikerrel futotta eddigelé, hű volt-e a programhoz, valósít meg abból valamit, vagy csak komolyan törekedett is annak megvalósítására, immár az olvasó közönség megítélés szerkesztőség — legalább hiszi — hogy ígérete beváltására jó lélekkel s töle telhetőleg mindent megtett; olva felmerült egyházi és iskolai ügyekre nézve pontosan tájékoztatni törekedett. A lefolyt idő alatt a gymnáziumi oktatás kiválóan sok figyelmet és tért szenteltünk, a mit a közéleti oktatás és nevelés napi rendben levő kérdésének fontos a főfelügyeleti jognak a kormány által felszínre hozása és időszerűsége, a prot. egyház és iskola érdekeinek elvitatatlansága eléggé indokol és megmagyaráz.

A protestáns nevelés- és oktatásügy minden ágazatjára jövőre is kellő figyelemmel leszünk, de ismét fogunk az egyház érdekeit növekvő gonddal ápolni; eredeti cikkeinkkel s egyéb közleményeinkkel a ker. vallásfelmelegítésén munkálkodni, az egyházat és iskolát érdeklő hazai és külföldi ügy tudományos, mint egyleti módon pontosan és gyorsan ismertetni, egyházunk jogait híven és öntudatosan védelmezni, tárgyalásban és vitában a higgadt modort megtartani.

Az eddigi munkatársakon kívül több jeles írói tehetség támogatásáról nyertünk biztosítást s így hisszük a kezdet nehézségein áthatolva, kitűzött célunk felé sikerre több kilátással fogunk haladni.

A „Pr. H.“ szerkesztősége legnemesebb törekvése leendő a prot. egyház s az ezzel összenőtt iskola ügyének hasznos szolgálatot tenni. E törekvés érzetében és tudatában a „Protestáns Hetilap“-ot jövőre is tisztelettel ajánljuk a nagyérdemű közönség pártoló szíveségébe.

Lapunk hetenként egy ívnyi terjedelemben jelenik meg. Előfizetési ára egy egész évre 6 frt, félévre 3 frt.

Az előfizetési pénznek vagy a megrendelésnek a szerkesztőhöz (lakik Debreczenben, N.-Péterfia-utca 961. sz.) mielőbbi eljuttatását tisztelettel kérjük.

Joó István,
felelős szerkesztő és kiadótulajdonos.
Tóth Sámuel,
főmunkatárs.

A magyarországi ref. egyház egyetemes konventjéből intézett feliratok.

I.

Nagyméltóságú Belügyminiszter Ur!

Egész hazánkban szomorú tapasztalat tárgya, hogy a vasárnap komoly és méltó megünneplése csak a ritkább ünnepek közé tartozik. A legtöbb helyt még a munka sem szünetel, vagy ha attól megszűnnek is, a pihenés úgy használtatik fel, hogy az nem a lélek és test valódi megújítására szolgál.

Legtöbb helyt hiában tartatnak az isteniti teletek, kevés az azokban résztvevők száma, a utáni istenitisztelet bevégezte után pedig már egy felszabadítva és feljogosítva érzik a szilaj kedvtöltések és mulatságok felé ekképen helyett, hogy a hetedik Urnak napja a teremtő Isten tisztetnék meg s lelki épülésre szól napjaul tekintetnék: világi győhétköznapijává alacsonyítottak.

Minderre nagy befolyásrölmények, hogy igen sok

kon tartatnak a közmulatságok, nem ritkán a vásárokat is épen e napokra tétetnek; de meg a mi földolog, a jó példaadásra hivatott polgári előljárók, úgy községi, mint megyei tisztviselők, igen sokszor tudva vagy nem tudva, megrontói lesznek a vasárnap megszentelésének; sokszor egyes községek lakosainak jelentékeny része rendeltetik épen vasárnapra valamely központi helyiségben való meggyűlésre; hiába zúgnak aztán a templomokba hívó hangok, a szolgabírói vagy alispáni intézkedésnek semmi főbb és elsőbb kötelesség, mint a lélek megmentésének kielégítése.

Nagyméltóságú Miniszter Ur! jól tudjuk mi, hogy az egyháznak áll tisztében első helyen gondoskodni a vasárnap megünneplésének, ezen ősi intézménynek épségben fen- és tiszteletben tartásáról, s e tekintetben az egyes egyházkerületeknek kötelességük is tétetett, hogy mindegyik a maga kötelesség viszonyaihoz képest, keresse ki a czélszerű módszereket és módokat, melyek által e nemes feladat megoldása megtörténhetik; de ha a polgári hatóságok is nagyobb mérvben segítségül nem jönnek, akkor a legkevesebb legalább csekély eredményű lesz a vasári intézkedés.

Hogy törvényhozásilag ki van mondva, hogy „Vasárnapokon minden nyilvános és nem nyilvános szükség munkát felfüggesztendő” (II. t. cz. 19. §.) ugyde — fájdalom — ennek törvényesen érvényesítését, mert polgári, községi és törvénykezési hatóságaink körében oly a munka: ez tehát minden esetre korlátolt, sőt megszüntetendő. De ez még magának a törvénynek elegendő és biztos intézkedés, hanem hogy vasárnapnak ne csupán munkaszünetelés alakuljon, hanem valóban vallásos értelemben vett megünneplése előmozdittassék, kérjük főképp a községi hatóságoknak oda utasítását, hogy vasárnapokon s nagyobb ünnepek első napjain zajosabb mulatságok meg ne engedessenek; egyszersmind a községi elöljárók által tapasztalt kihágásokra megemlítetve lesznek, a községi előljárók, ismeretlenül elmulasztott kötelességöknek a közreműködést, a közkereskedés biztosítása szempontjából a községi elöljárók kötelességei mindenütt megtétet-

Nagyméltóságú Belügyminiszter Ur! nemcsak a községi hatóságok azok, melyek a vasárnap megünneplésének kérdését czélszerűleg meg kell vizsgálni, hanem a mint épen korunkban a községi hatóságok által megindult nagyszerű mozgalmak által a társadalmi szükség is paran-

csolja egyszersmind e tekintetben az erélyes közreműködést és cselekvést. Mert szomorú látvány az, midőn a hét napjain keresztül izzadott és fáradt munkások heti keresményöket egy napi élvezetökre fordítják; és vasárnap a munka és dolog helyett mámorba temetik magukat s épen az Urnak napját használják fel a testi élvezetek hajhászására; s ekképen a helyett, hogy megújulást, lelki elevenedést és megvidülést nyernének, heti keresményök könnyelmű elpazarlásán felül testöket és lelköket rongálják és beszennyezik; mind ez a közvagyonosodásnak és közkereskedésnek, a családias házi életnek óriási hátrányára történik.

Bizva azért Nagyméltóságod bölcs belátásában, hogy e társadalmi körtünetet fölismerte s annak terjedését minden hatalmában álló eszközzel megakadályozni fogja, jól tudván azt, hogy a vasárnap komoly és illő megünneplése a nép istenfélelmének nemzeti jele: tisztelettel kérjük a vasárnap megünneplésének ügyét a polgári hatóságok útján előmozdítani s azokat oda utasítani, hogy kezet fogva az egyházi előjáróságokkal e nemes czélra erélyesen közreműködni ne vonakodjanak.

Mély tisztelettel maradtunk

Debreczen, 1879. szept. 12.

Nagyméltóságú Belügyminiszter urnak

alázatos szolgálói
a magyarországi ref. egyház
egyetemes konventje.

Annak nevében:
Idősb báró Vay Miklós,
konventi elnök.
Tóth Sámuel,
jegyző.

A kálvinizmus másik oldala.

(Vége).

A kálvinizmus Istent a legvonzóbb alakban tünteti elő. Gyönyörű színekkel rajzolva az isteni fenséget és dicsőséget; semmiképen el nem mulasztotta, hogy ne beszéljen jóságáról, kegyelméről és szeretetéről is. Valójában nagy dicsőségére válik e vallásrendszernek, hogy míg Istent úgy tünteti elő, mint a ki nem enged, sőt követelő is szentsége, igazságossága és igazsága igényeiben, mint a ki nem akar, sőt mert Isten *nem is tud* egy jótát is elengedni magasztos fensége igényeiből, más oldalról Istent a végtelen szeretet gazdag szin pompájában tünteti elő. A kálvinizmus az, mely imádó hállával így beszél: „a kegyesség és igazság találkozott; az igazságosság és béke megcsókolták egymást.” A kálvinizmus különös igényt tarthat arra,

hogy mig hűségesen lerajzolja az isteni jellem azon vonásait, melyek a bűnösnek csak retteggetésére szolgálhatnak, más oldalról úgy tünteti fel azokat előtte, mint a melyek a szeretet szövetségére lépnek az ő megváltatása végett.

A kálvinizmus dicsekedhetik azon megkülönböztető jelleggel, hogy úgy tekint a dolgokra, a mint azok vannak. Keveset foglalkozik azzal, hogy hogyan kellene a dolgoknak lenni. Nem dicsekszik vele, hogy kitalálta volna azon mértéket, melyet a teremtményre s a teremtőre egyformán lehetne alkalmazni. Csupán létező dolgokkal foglalkozik. Elfogadja a helyzetet, a tényállást. Tanítja Isten igéjét s föltalálva, a mit ő önmagára, terveire, munkáira nézve kijelentett, leírja azt, mint igazságot; és mivel keresvén, nem találhatja fel tökéletesen a mindenhatót, így kiált fel hódoló imádattal: „Óh Isten bölcsességének és tudományának mélységes gazdagsága! mely igen megtudhatatlanok az ő ítéletei és végekre mehetetlenek az ő útjai!“ Olvassa az emberi eredetről, emberi kötelezettségről emberi bűnről, emberi megváltatásról szóló ihletett előadást. Talál sok olyat a mi titokszerű, sokat a mi szomorú, sokat a mi zavaró. De elfogadja mindazt, hozzá tevén tiszteletteljesen: „Jól van atyám, mert ez volt a te jó kedved.“ Nem bocsátkozik vitába a kijelentett ténynyel.

A kálvinizmus a legnagyobb mérvben észvalóság. Tanai logikai következtetések első elötételéből: az isteni uralomból. — Észszerű módon az isteni igazmondáson alapszik. Csak az igazság és igazságosság észszerű elvei alapján igéri meg a bűntől való megszabadítást. Isten ha teljesen igénybe veszi a maga hatalmát, teljes váltságot is tud felajánlani mindenkinek. De a kálvinizmus nem kíván vak hiszékenységet.

A kálvinizmus meghatározott, formuláz mindent s a definitiókban nagy gyönyörűségét találja. Semmit sem hagy megkövetlenül és sohasem ad bizonytalan hangot. — S épen e miatt lesz az oly könnyen található czéltábla mindazokra nézve, kiknek hitével és életmódjával ellentétben áll. Minden pontja teljes világításban kiáll s ez által ki is tudja elégíteni az igazság keresőinek vágyait. A komoly lelket bántja és fárasztja, ha valami határozatlant kell keresnie. Sivár reménytelenségben fordul el a félig rejtett igazságtól, mely nem akar felszínre merülni s nem akarja határait feltüntetni. A kálvinizmus meghatároz mindent.

A kálvinizmus bizonyos dolgok rendszere. Megállapítja a dolgokat. A czélt nem hagyja kitűzetlenül. Semmit sem beszél taláalomra. Semmit sem tesz le-

hetőségtől vagy eshetőségtől függővé. Az isteni előjogról s az örök elővégzésről való tanai képesítik, hogy ne beszéljen föltételesen. Minden dolog számára előre meghatározott időt és helyet követel. A világi események folyama áradhat vagy apadhat, a régi alapok e separtethetnek és újaknak adhatnak helyett, a kálvinizmus nyugodtan tekint a küzdőterre s bizalton jlesen így kiált föl: „Mindazáltal az Istennek fundamentoma megáll!“

A kálvinizmus erős jellemeket szűl. E tény történelem bizonyítja s Froude is bátran har száll ezen nézet mellett. — Az egyház elhatározott küzdelmeire megerősítette az embereket; küzdelmeire aczélozta az embereket akkor, mikor a lelem halált vagy győzelmet jelentett, gyálemre halált a győzelemben. Nagy tanitmányára engemmességet parancsolt még akkor is, mikor kötött ségre hívó komoly szózata felgyújtotta a mértékek halál tüzeit. A genfi Kálvin János, a skót Knox koruk polgári és egyházi élete zivataros rének közepén, hitük örök kőszikláján szűl megállva, nagy alakok a történelem lapjain. A kálvinizmus a magáéi gyanánt tekinti őket s János szágának ma is épen olyan bátor vitézei szűksége, mint az elmúlt idők nehéz na Erőtlen sentimentalisták, a hitben ujszűl csecsszopók, gyáva vallásoskodók elegenden v egyházban; jut is belőlük marad is. A egyháznak ma különösen szűksége van, oly emberek azok, minőket a kálvinizmus a mindig teremtett, kiknél az alap mélyre volt az épület szabály szerint emelkedett, az értelm volt művelve, a lelkiismeret meg volt élesítv sziv betanítva, hogy érzelmei értelmes meggyűléssel járjanak együtt. És egyedül a kálvinizmus tud ezen feladatnak megfelelni, nem a kálvinizmus a mint azt a világ tekinti, hanem a „másik oldali kálvinizmus.

Csiky Lajos.

A magyar ref. egyház egyetemes tanügyi bizottság 1879. november 24–29-ik napjain Budapesten tanácskozása.

Ismeretes e lapok olvasói előtt, püspök ur a ref. egyház egyetemes tanügyi bizottság tagjait, mily fontos tárgyokban hiányos volt a bizottság végett. (Lásd okt. 25-ki számot)

A kitűzött időre megjelölt kerületből: Szász Károly, Gárdonyi Géza, dr. Kiss Áron; a dunántúli kerületből: Antal Gábor és Jókai Károly; a keleti kerületből: Hegedüs László

Mindezekre nézve kimondattak az általános elvek, de a részletesség ezen eljárási módozatot megállapítani egy bizottság kéretett fel, mely a kész tervezetet majd az egyházkerületekhez küldendi meg.

Az *érettségi vizsgálatra* vonatkozó szabályzat következő javaslati alakban terjesztetik az egyházkerületek elé:

1. A gymn. tanfolyam 8-ik osztályának bevégeztével a gimnáziumi munkásság végeredményének kitüntetése végett érettségi vizsga tartandó.

2. Az érettségi vizsga részint írásbeli, részint szóbeli. A tárgyak mint az államnál.

3. Az írásbeli vizsgálatok a szóbelit megelőzőleg tartatnak, egy-egy tárgyból fél nap alatt, az illető szaktanár felügyelete mellett. — A beadott dolgozatokat a szaktanár s lehetőség szerint még két tanár átnézi, általános ítéletét kimondja, aláírja s az igazgató-tanárnak a vizsgáló bizottság elé terjesztés végett átadja.

4. A szóbeli vizsgálat, a superintendens vagy helyettesének elnöklete alatt álló vizsgáló bizottság előtt történik. E vizsgáló bizottság tagjai az illető szaktanárok és a gimnáziumi igazgató-tanár.

5. Az érettségi vizsgálat rendszerint ott teendő le, ahol a növendék a VIII-ik osztályt végezte s a magán érettségi vizsgálat, a hol a VIII-ik osztályból a vizsgálat letétetett, s az ismétlő vizsgálat, a hol a növendék a rossz osztályzatot kapta.

6. Érettségi vizsgára csak oly tanulók bocsáttatnak, kik a gymn. tanfolyamot teljesen bevégezték, s a VIII-ik osztály tanulmányaiból az iskolai bizonyítvány, vagy az anyakönyv rovatai szerint legalább *elégséges* osztályzatot nyertek. E végett minden tanuló az igazgatónál jelentkezik, ki a jelentkezők neveit a tanári gyűlés elé terjeszti, s ez határoz a vizsgára bocsátás, vagy elutasítás felett.

7. A szóbeli vizsgára bocsátás felett, a beadott dolgozatok megvizsgálása után, a vizsgáló bizottság határoz. Az írásbeli dolgozatok megítélésénél a gondolkozási érettség zsinórmértékéül a magyar nyelven irt fogalmazás dönt.

8. A szóbeli vizsgálat bevégezte után, a vizsgáló bizottság megállapítja előbb az egyes tantárgyakból adandó osztályzatot, azután az általános jegyet. Az osztályzat fokozatai: jeles, jó, elégséges, elégtelen. Kitüntetéssel érettnék nyilvánítatik az, ki mindenkéül kitünő, vagy 2 jelese van. Dicsérettel érettnék, a kinek minden tárgyból jelese, vagy vegyesen kitünője és jelese, vagy kitünő és jeles mellett több jó, vagy egy elég jegye van. Egyszerűen érettnék nyilvánítatik minden más jeggyel bíró tanuló.

9. A mely tanuló csak egy tantárgyból is elégtelen osztályzatot kapott, az 2 hónapra visszavetetik, a midőn javító vizsgálatot tehet. Két tantárgyból kapott elégtelen osztályzattal egész évre visszavetetik, a midőn minden tantárgyból vizsgát tenni köteles.

Kétszeri javítás kísérlete után érettségi vizsga nem vehető fel többé.

10. Az érettségi bizonyítvány a vizsgáló bizottság elnökének, továbbá az igazgató és vizsgáló tanárok aláírásával, magyar nyelven adandó ki.

11. Az érettségi vizsgadíjak megállapítása az egyházkerület teendője.

12. Az érettségi vizsgálatok eredményéről, ugyszintén a bizottság összes eljárásáról jegyzőkönyv vezetetik, s ez az osztályzatot feltüntető táblás kimutatással együtt, az egyházkerületi elnökségnek megküldetik.

13. Rendkívüli intézkedések:

a) Magán-tanulóktól csak a VIII-ik osztályból nyert, legalábbb elégséges jegyü bizonyítvány előmutatása mellett vehető fel az érettségi vizsga.

b) A VIII-ik osztályt más intézetben végzett tanuló köteles az illető gymn. igazgatójától vett bizonyítvánnyal kimutatni, hogy az érettségi vizsga letételét nem kísérlette meg; ugyanilyen tanuló, ha javító vizsgára jelentkezik, az illető gimnázium főfelügyelőségétől engedélyt tartozik felmutatni.

c) Mindezen vizsgák különös díjzítés alá esnek, melynek mennyiségét az egyházkerületek szabják meg.

14. Az érettségi vizsgálatok ideje előre kihirdetendő mely időn kívül vizsgálat nem tartható.

15. A vizsgálatok szabályszerű megtartásának egyé részleteiről az igazgató tanár intézkedik.

A vasárnapot megszentelő helvét-társaság keletkezése, működése és fejlődése.

(Folytatás.)

HARMADIK SZAKASZ.

Mily sok példát lehetne felhozni a mondottak győltetésére! Ha a tér engedné, valóban könnyű lenne be nyitani, hogy miként lesznek a növekedő ipari öszpon tásnak napról napra gyászosb eredményei, ha a vasár mérséklés nem jó rendezni annak fejlődését.

Hanem miként lehet elkezdni egy ily ref és miként fognak itt boldogulni az elszigetelt tá tok, ha nekik az állam oltalmazó befolyása segít nem jó?

Itt egy gyakran tett ellenvetéssel találkozunk, s el áll: hát a szabadság ezen századában kötelessége voln. államnak beavatkozni oly kérdésekbe, melyek vallásos je müek; s pedig ez inkább az, mint bármely más. S még a beavatkozás törvényessége nem lehet kétséges.

Valóban minden, a társadalmi jólétet érdeklő törvér kezdeményezése az állam kötelmei közé tartozik. Ha go doskodik a gyárakban levő gyermekek sorsáról, a vasárnap szellemi előadásokról, ha előmozdítja a takarékpénztárakat ha akadályozza a többnejúséget s általában foglalkozik társadalmi jólétnek kedvező minden reformokkal, mint társadalom természetes gyámja, miért ne lehetne figyel mel az iránt, a mi minket érdekel. Miért ne foglal jobban mint teszi, azon bajokkal, melyeket nemze visszaélések, melyek miatt mi panaszkodunk? — állithatna fel némely törvényes szabálvokat, r napon a munka határait megjelöljék. zás körül, hanem a gyárakban is? az ipari társulatok részére általa lyezése alkalmával, e tekintetből. kedvező feltételeket?

Nem arról van itt szó, hogy a dolgoknak, a mi társadalmi körülményeink között lehetetlen új rendjét állapítsuk meg; sem nem arról, hogy a vallás iránt közönyös vagy hitetlen népségeinket e napon bármilyen külső élvezetektől megfoszszuk. A cél s missio, melyet a mi társaságunk maga elé tűzött, így éppen nem magyarázható. Csak jól meg kell érteni: nincs itt kérdés arról, hogy felebarátunk vállaira új terheket kössünk!

Szorítokozom annak megállapítására, hogy a társadalmi rend érdekében van, miszerint az állam, az egyéni szabadság elvének megsértése nélkül, örökjék mindazok sorsa felett, kik a függés mindennapi kenyerén élnek, és foglalkozzák azon visszaélésekkel, melyeket némelyek élvezeti szüksége vagy mások kapzsisága polgáraink egyik osztályának a másik által való teljes elnyomására használnak.

Miért ne tarthatná — kérdelem — az állam kötelességeül, hogy az erkölcs és általános jólét nevében megállapítsa egy ilyen a tömegekre és egyénekre üdvös intézmény komolyabb megtartását? Miért ne léptetné hatályba a rendőri szabályokat, melyek megvannak, de többnyire feledésbe mentek? Miért ne állíthatna fel — például — folyamodási törvényszéket az elnyomás azon neme ellen, a melyre mi szelünk?

Legalább nyithatna értekezleteket. — Elismerte, hogy missiója van a házasságot illetőleg és ezen intézményre ész törvényhozást alapított. Ugy de a vasárnap éppen ilyen intézmény és ugyanazon kezdettől: az emberiség előadásától van keletve.

Következésképp, sok volna azt várni, hogy az állam — ha bár vagy nem a vallásszabadságot — ne legyen közönyös ezen kérdésben és ne vonja meg szentesítését egy óhajtott reformtól? — Igaz, hogy többé-kevésbé az ő ma már a nyugalom napja iránt meg van nyerve; hogy törvényhozás és szokás, valamint a francia forradalomkor tett tapasztalatok szentesítették annak megkülönböztetését; hanem ez a mi tartományainkban (Helvéciában), főképp a francia nyelvűekben, oly félénken s oly csekély mérvben történik, hogy ezen beavatkozást észrevenni is alig lehet, sőt úgy látszik, hogy mindinkább gyengül s enyészetre siet.

Tehát ezen nagy bajok, a felsőbb körökből jövő ezen rossz példák, a hatalom ezen gyengeségei azok, melyeket ostromolnunk kell, minden tekintettel lévén egyébiránt az időre és alkalmoszerűségre.

Végül, miután mindenki kötelmeit és az általunk célba vett reform különös jellemvonásait megjelöltük: illő, hogy a kérdés legfőbb oldalát ne mellőzzük el. Elengedhetlen, tekintve a célt, melyre törekszünk, hogy foglalkozzunk a tömegekkel is, s igyekezzünk rámutatni azon nagy visszaélésekre, melyekben a társadalom, a vasárnap terén, együttesen

sok iparosok megerősíték nézeteinket, ha meg-
Legalább közülök egy, kit igyekeztünk
és a kinek munkái főrészen a kor-
ársulatoktól függenek, azon igen fon-
hogy főképp ama társulatok és az állam
ldák és elnyomás erednek. „Ezeken
a ő — „elsőben az orvoslást“ Jól
ót: „elsőben.“
hogy a fentebbi nézeteknek

gyakorlati jellemet adjunk: elmondjuk még, hogy — szerin-
tünk — mit kellene tenni a társaságoknak, melyek a va-
sárnap visszaállítását szívükön hordozzák. S ez az, hogy:
törekedjenek növelni segítőink számát, hogy értekezleteiket
összpontosítsák, szavukat egyesítsék, alakítsanak egy egye-
sületet, mely lehetővé teszi, hogy alkalmilag együtt működ-
jenek. Egyedül ez az egyesülés kötheti le a figyelmet, tör-
heti meg a rossz akaratot, adhat szükséges tekintélyt arra,
hogy felszólítsák a nagy társulatokat és kormányokat azon
rossz fontolgatására, melyet ők tesznek vagy a melyben ré-
szesek; és megmutathatná, hogy érdekeik a tőlük kívánt
reformokkal alapon összeegyezőnek.

Ez kétségkívül igen nemes és nagy eredmény lenne,
mint egy, a nyugalom napjának visszaállítására alakult
szent szövetség. Nem czélozva egy európai társulás eszmé-
jére, mely valóban nagyon korai lenne, legalább minden
tartományban a helyi egyesületekből alakult központi tár-
saság nem idézhetné azt elő?

Ennek kötelessége lenne, várva egy hatalmasb egyesü-
let beavatkozását, az ezen kérdésre vonatkozó még nagyon
kevésbé méltányolt statisztikai tanulmányok előleges és
fontos gondozása; erre nézve azon kiváló missio is, hogy
a társadalom felsőbb köreire hasson, hogy a nagyobb iparos
vagy helyhatósági testületekhez és a képviselő-kamarákhoz
forduljon.

Ha a helyi társaságok egyesülésére vonatkozó gondo-
lat alkalmazható különösen Helvéciában: nem lehetne azt
alkalmazni a nagyobb tartományokban: Francia- és Angol-
országban? Nem lehetne alkalmazni főképp Angolországban,
hol oly nagy erőfeszítések, az ezen nemzet vállalatait jel-
lemző nagy erélyvel és kitartással tetettek, és a hol egyéb-
ként is van már egy társaság, melynek tevékenysége több
év óta érezhető, és a melynek munkáiból mi — célunk
szerint — sok világosságot meritünk?

Végül, nem lehetne-e várni egy még terjedelmesebb
egyesület létrejövetelét, melyre aztán még nagyobb missio
várna, jelesen, hogy magukhoz a fejedelmekhez forduljon!

A fentebb mondottak eléggé megjelölik azon szép
missio fővonásait, melyet egy ilyen társaság tűzhet maga
elé, mint a mi mi előttünk lebeg. Az erélyes és művelt s
főképp erős hitű keresztyének vajjon nem tarthatnák azt
törekvésükre méltónak . . . ? Hanem ideje megállani . . .
Azonban még néhány szót! Kik ez ügyben sikeres kezde-
ményezést óhajtanak: vegyék gondolóra, hogy ezt nagy ki-
méléssel kell tenni, hogy mindenek előtt nem kell félreis-
merni a keresztyéni szabadság elidegeníthetetlen jogát, hogy
törekedni kell a kérdést megtisztítani az előítéletektől,
melyekkel azt a formálismustól való félelem gyakran körvezi.
Szóval inkább szereteti, mint törvényes kérdést kell abból
csinálni. Vigyázni kell, hogy az ügy ellenei azt ne mondhas-
sák: miszerint önök új terheket rakni, hanem inkább hogy
azoktól embertársaikat megszabadítani jöttek. (Máté IX. 13.
XI. 30. stb.)

Ezt jobban meghallgatják s jobban is megértik; mert
ez nem csupán a Sinai megemésztő tűz lesz, hanem annak
szelid szava, a ki így szól: „Irgalmasságot kívánok és nem
áldozatot,“ a ki önöknek, legalább lélekben, még ezt is
mondja: „Ez az én napom, azon nap, melyet készítettem a

világ
tok r
üdve.

kietle
jól e
lelkü
hirdé
mely
való
szem
nek
részi
hogy
és v

közg
toga
tudt
hogy

kitüz
nagy
voln
keri

még
nem
dész
laki

nagy
igye
látt
mel

a l
azon
olya
élet

lelk
bizo
elő
letr

szon
fou
sos
egy

zát
a t
lód
Oh

gró
is
tor
kö

világ alapítása óta. Adjátok át azt testvéreiteknek s birjátok magatok." „Annak megtartása testetek java s lelketek üdve.“

Könyves János.

(Vége köv.)

Falusi levelek.

I.

Midőn egyházi társadalmunk terén sokszor pusztá, sőt kietlen láthatárunk van, ha itt ott szemünkbe tűnik egy oáz, jól esik nézésünknek megpihenni rajta, nemcsak, hanem lelkünk édes gyönyörrel telik meg a mai elkárhozottnak hirdetett anyagi világban, találván olyan egyházközséget, melyben igaz vallásosság, áldozatkészség, buzgóság, rend valódi nyilatkozatairól győződünk meg, s míg mi közvetlen szemlélők okulunk és gyönyörködünk, mintegy köteleességünknek ismerjük szélesebb körben is felmutatni annak képét, részint hogy méltányoljuk ezen szép egyháziasságot, részint hogy a példa által buzdítsuk egymást hasonló nemes tettekre és vallásos életre.

Tiszteletbeli köteleességünk egyik tisztársammal megyei közgyűlésbe hívott, s ülés után elhatároztuk, hogy meglátogatjuk a helybeli református lelkészt; biztosan azt sem tudtuk, hogy melyik házban lakik, csak mentünk: gondolván hogy a templom körül megtaláljuk a parochiát. Eljutottunk kitűzött helyünkre, találtunk jó karban levő közép-szerű nagyságu, egyszerű külsejű templomot, a minőt találtunk volna sok népesebb falusi egyházban is, szilárd kőfallal kerítve, tiszta czinteremmel, minden mesterkelt küldisz nélkül, még is megnyerő csinnal berendezve. Azonban körültekintve nem talált szemünk hirtelen oly lakot, melyről meggyőződéssel elfogadhattuk volna, hogy benne a református lelkész lakik. Jön egy polgártárs s megkérdeztük: „Hol lakik a nagytiszteletű lelkész ur?“ „Amott, kérem épen én is oda igyekezem.“ A mutatott lak előtt kőfalba rakott vasrácsot láttunk, azért nem hittük elébb, hogy az egyszerű templom mellett ily kerítésű paplak legyen. Bemenvén, honn találtuk a lelkészt nejevel, bemutatuk magunkat, szivesen láttak, azonnal bizalmasak lettünk, egyszerű lelkészi lakban voltunk, olyanhoz valánk szokva mindketten. Előbb a megyei politikai életéről, s a jelen gyűlés folyamáról társalogtunk, a lelkész is az előtt néhány perczeljött haza onnan, levén ő is bizottmányi tag, tehát mintegy közvetlen térről vettük fel előbb a beszéd tárgyát. Majd áttértünk egy kiváló tiszteletre érdemes főur jellemzése által vezetve az egyházi viszonyokra s azok ismertetésére. Legelsőben is az említett főurat tüntette ugy fel, mint a közügy, egyházi élet vallásosság, áldozatkészség terén kiváló, egyszerű, leereszkedő egyháztagot, ki nejevel együtt buzgón látogatja az Ur házát, vivén kezében a zsoltárt és neje imakönyvét, énekelve a templomi gyülekezettel, nem affektáncziával, hanem valódi lekötött figyelemmel hallgatva az evangyéliomi tanítást. Óh! be jól esett ilyet hallanunk; ismerjük ugyan a nemes grófot, és pedig olyannak, mint itt jellemezve van, de még is gyönyörködünk azon bizonyágtételen, melyet lelkipásztora tett róla. Hányan dicsekedhetnek ilyennel tisztársaink közül?

Aztán elsórolta a lelkész, hogy mily versenyzéssel épi-

tettek, diszesítettek különféle czéhek az egyházi épületek körül; mily buzgósággal gyűjtöttek, áldoztak a nők a templom belsejének, urasztalának, szószéknek fényére. Majd a lelkész né megmutatta a sok gazdag asztalterítő közül a szószék diszteritójét, mely violaszin selyembársonyból készült igen értékes aranyozással 4—500 frt értékben; az aranykönyvet, melynek külseje, belseje igazán arany. Elején igen szép kézírással az egyház történetét tartalmazza, azután 1867-től az önkéntes kegyes adakozásokat névszerint mutatja ki, 1 frt legkisebb összegig bevezetve azok ebbe, s most már sok százakat tüntetve fel. Itt már régen fennáll a mit egyházkerületi gyűlésünk most ajánl minden egyes egyháznak, hogy t. i. aranykönyvet tartsunk; és minden igazolja annak üdvös voltát.

Ezek után óhajtottuk megnézni a templom belsejét is, és mentünk tovább gyönyörködni. Egy portikuson át beléptünk és meglettünk lepve. A külső egyszerűség belső fényt tartalmaz, fényt sértő pompa, diszt kirivó tarkaság nélkül. A falak, karzat márványozottan festve, székek lágóva, a faragott kő-szószék s annak igen szép koronája fénylő mázzal bevonva, gazdag aranyozással, az urasztala s kerítése politurozott fából; a menyezet három pontján három jelvényes kép: a szentkőny, kehely aranykalászsza, galamb a béke olajágával, minden oly szép, oly kedves, hogy alig tudtunk eltávozni belőle.

Végre is esteledni kezdett, visszamentünk a lelkészi lakba, s bucsut vevénk a szivélyes családtól. Nem bántuk meg a látogatást, tanultunk gyönyörködtünk s azon meggyőződést szereztük, hogy legtöbb függ egyházainkban: lelkész önfeláldozó munkásságától, bánásmódjától és eszélyes kormányzásától; bizonyára a sikert nagyban neveli, ha világiak is támogatják s példájukkal másokat lelkesítenek. Hisszük, hogy sokan látták már e templomot, kérdjük: Hányan követik a látottakat.

Habár tudom, hogy sokkal szerényebb az általunk megtisztelt lelkész, sem mint nyilvános dicséretre vágnék de még is ki kell mondanunk, hogy Nagy-Károlyban voltunk s bárki személyesen meggyőződhetik a fentebb röviden e mondottakról. Ugyde N.-Károly város s én falusi levelet ígertem! Bizony inkább falusias a ref. templom környezete ott is, más felekezetek foglalták el a városiasb téreket, a zajos forgalomtól félrevonulva kell keresnünk a ref. egyházat.

S—s.

KÖNYVISMERTETÉS.

Megjelent és beküldetett „Az alsószabolcs-hajduvidéki reform. egyházmegye“ 1879. szept. 18-ik napján H.-Nánáson tartott közgyűlésének jegyzőkönyve. Nyomatott a városi könyvnyomdájában. E jegyzőkönyv 27 számot foglal magában, melyek az egyházmegye egyházi és iskolai viszonyainak küzdés és haladás érdekes mozzanatait tüntetik közgyűlést az egyházmegye apostoli lelkületű és tisztelettel daczára is fáradhatatlan esperese Pápay ur széddelel nyitotta meg, melyben meghatározta a közgyűlés, ép oly aggódva tekintette a múlt évi bizonytalanság és kétely napjait éli XXXVIII. t. cz. a népiskola ügyét látva csak nem rég közrebocsátott por

